

Ein oyggj í blóma

— eftir at hava staðið í skugga í nøkur ár, segði Jóannes Dalsgaard, lögtingsmaður, í røðu hann helt á fólkafundum í Skálavík seinasta vikuskifti.

Fyrst vil eg takka ungmannafelagnum fyri at hava skipað fyri hesari stevnu. Tað er altíð gott at fólk koma saman til ítrótt, fundir, samkomur ella leik. Hetta er kanska av størri týðningi í dag, hvar samveran millum fólk er um at broytast fullkomiliga orsakað av sjónvarpi, bilinum og av tí, at øll tykjast at hava so nógvan skund við øllum. Tá er gott at kunna smoyggja gerandisdagin av sær, gloyma allan trega og stríð og so bert hava tað hugnaligt saman við bygðar- og oyggjarfólki.

Tað er sjálvsagt ein serstøk gleði og ein heiður fyri meg at vera tykkara gestur, tí Skálavík er min heimbygð. Her eri eg føddur og higani havi eg bert góð og vøkur minni.

Tað er nú einaferð so, at har tú ert borin í heim, har vilt tú næstan altíð kenna teg heima. Flestu menniskju hava einhvønn tokka til tað stað, har tey sóu dagsins ljós. Hetta merkir tú á øllum teimum bygðafólki, sum tú mætir í Havn. Mangan kenna tey seg sum bygðafólk í ein tvey trý ættarlið eftir at ætt teirra flutti til høvuðsstaðin.

Hvat serstakt er tað so, sum eyðkennir hesa bygðina og ta oyggj, hon liggur á. Eg havi hug at lýsa oyvna fyrst og gera tað við nøkrum orðum eftir

einum av tykkara stóru sýnum, sum júst er farin undir grønu torvu. Heðin Brú, ella Hans Jacob í Stovuni, sum tit eisini kenna hann, hevur í síni tiltiknu søgu »Ein Skálavíksferð«, lýst Sandoyinna og bygðina her. Hann stendur umborð á Smyrli ein illveðursdag fyrst í fimtiárunum og lítur inn á Sandoyinna.

Hoyrið hvussu hann lýsir hana: »Har lá so Sandoyggin og vóð í skúmi. Allar áir stóðu á svølg og regnið oysti niður, tað lokaði fjøllini og stóð í grómum oman gjøgnum hagarnar. — Men heldur ikki í hesum karmi duldi oyggin sitt bliða lyndi. Hon er ungmooyggin millum aðrar oyggjar í Føroyum. Hygg at henni í hvørjum veðri, tú vil! Eingin svørt fjøll seta knýklar í brýr imóti sær, ongar síðar skorar standa og hótta, einki vilt og gæsut landslag stendur og høreiggjar sær. Einans flág vallang, lág fjøll og so skaffiliga bygð, sum vóru tey kembd, aðrenn skaparinn setti tey frá sær. Alla staðni blítt avrundað sníð, varliga samanpassað. Tað er líkt til, at Gud er komin úr konugildi, tá hann hevur myndað oyvna.«

So væl kann tað sigast og soleiðis kann bert Heðin Brú siga tað. Ella hoyrið heilt stutt, hvussu hann lýsir Skálhøvda:

»Hygg upp í Skálhøvda — sært tú ikki friðin yvir honum, hvussu hann hvílir í landslagnum ... Og tað er eingin deyður friður, ið hvílir yvir hesum fjalli. Skálhøvdi er eingin dyngja, ið liggur fergd til ólavs undir sínari egnu tyngd, nei, tað er einki kroyst ella niðurflaknað við honum. Hann hevur høvuðatburð sum ein ungur foli og andlitið, sum lítur eystur í hav, ger vart við eitt vakið eyga, ið sær eitt sindur meira, enn tað letst, og tað bølíst ein látur av serligum slag undir brúnnum ...«

Úr øllum skaldskapi Heðins Brú kennir ein, at okkurt serstakt, okkurt óðrvisi altíð hevur eyðkent Skálavíks bygð. Henda aldargamla bygðin, sum vit lesa um longu í miðaldarhandritum, hevur alt nøkur av teimum mætastu mentafólki Føroyar hava átt. Her vaks Heðin Brú upp. Burtur úr tí vakra og röt-føroyska bygðarmálinum, sum serstakliga teir gomlu skálvíksingarnir talaðu, hevur hann skapað bókmentir, sum eru vorðnar víðagitnar langt út um føroyskt landamark. Í hesum sama skaldskapi lýsir ein tokki og ein langtan eftir heimbygðini, so eingin, sum lesir hann, kann ivast í, at okkurt sermerkt var við bygðini.

Burtur úr hesum sama vakra bygðarmáli evnaði Kristian á Gerðabrekku sær tey málsligu töl, sum gjørdur hann fór fyrri at skriva bók um sína Jorsalsferð — ein bók, ið snýr seg eins nógv um Skálavík sum um Jerusalem og við hesum tólum týddi hann gamla Testamentið og læt føroyingum halgubók í einum málbúna, sum semir seg hesari bók og einum folki, sum enn ikki hevur slept hesari bók.

Burtur úr hesum umhvørvi skapaði Hans á Mølini sínar fáu, men dygdargóðu yrkingar — summar eru nú folkaogn og úr hesum umhvørvi rann ein listamaður sum Tróndur á Trøð, hvørs skurðmyndir í Skálavíkar kirkju hava vakt ans um øll Norðurlond.

Í hesari bygð aldust nakrir av Føroya bestu kvøðarum — vit um miðan aldur minnst teir enn og tókk fá útvarpið fyri, at vit sleppa at hoyra vøkrum røddir teirra við hvørt. Tit vita, at eg her hugsi um Jógvan á Trøð og min fyrsta lærara, Leiv Tróndarson. Og frá fróðum monnum og kvinnum í hesi bygð fekk Dr. Jacobsen nakrar av okkara bestu og mest hugtakandi sagnum og ævintýrum.

Og her vaks upp og livdi vismaðurin Klæmunt í

Buð. Heðin Brú skriver i endurminningum sínum, at Klæmunt hevði so góðar andsgávur sum faur, at hann var ótrúliga vitandi — ein sannur vismaður. Nakrir av hesum ættarliði liva enn — teir standa litið aftanfyrri teir eg júst havi nevnt.

Úr hesari bygð havi eg góð minni um klókar gamlar konur, sum altíð vóru við tí góða orðinum, sum vóru bliðar við børn og sum høvdu eitt findarorð til eina og hvørja umstøðu. Tá týskurin hevði tikið Danmark tann 9. april 1940, kom ein maður inn í handilin niðri á Mølini algoystur og segði: vit hava mist Danmark. »Onkur man hava mist meir ...«, svaraði Tomina, sum stóð og keypti. Hon hugsaði um tey, sum vóru burtur og um tey, sum høvdu síni á sjónum. Soleiðis vóru tey gomlu. Teirra mentan hóskaði til teirra gerandisdag og vit hava skyldu at virða tey fyri teirra liv og teirra stríð, tí eisini vit eru fruktin av teirra livi og teirra strevi. Tí bygðin og hennara søga snýr seg ikki bert um tey, sum gjørdust kend ella gjørdur bygðina kenda. Bygðarlívið var eisini gerandisdagur, ikki altíð líka stuttligur. Hvat vita vit um alt tað slit og tað strev og stríð, okkara forfedrar her høvdu fyrri at livbjarga sær og sínum. Teir vóru ikki so orðarikir sum okkara ættarlið. Fámæltir fedrar, kallar Heðin Brú teir. Vit minnst tey sum gomul fólk, hvørt við sínari søgu — hjá nøkrum hevði lagnan, hóast stríð og baks, verið til vildar — onnur fóru upp á døpur mein.

Øll eru tey langt síðan lögð til hvíldar niðri á Mølla uppi á Løgveyggj, men spori niðri eftir og Minnisvarðin úti á Hákonarheyggi talar sitt týðuliga mál um, hvat tað kostaði at livbjarga sær her.

Vit hava so mangan lyndi til at gloyma hesi, sum litið gjørdur um seg, bert passaðu seg og sitt. Kortini eru tað øll hesi — tey sum skapaðu tey timiligu og andaligu virðini, su sum vit kunnu takka at vit ikki flyta tæguna tóma víðari til næsta ættarlið, fyri nú framvegis at halda

okkum til Heðin Brú.

»Vit hava mangt ringt at minnst á ta gomlu tíðina«, sigur hann í síni tiltiknu »Skálavíksferð«, sum eg nevndi í áðni. Tí skulu vit ikki harmast, men fegnast um tann framburð, sum tey seinastu árinu hevur verið i oyvni sum heild og í hesari bygð. Hesin framburður stavar ikki minst frá tí sjófólki, sum eigur livið i okkum øllum. Tann timiligi framburðurin i Føroyum hevur gjørt okkum øll ríkari. Vit hava betri hús, betri klæði, betri heilsu og skúlaverk, vit hava bílar og sjónvarp, vit ferðast og vit hava stutt sagt røkkíð ein tann hægsta livifotin i heiminum uppa ófatiliga stutta tíð. Hugsíð bert um teir menn, sum hava upplivað dangurnar og heimsins mest framkomna fiskiveiðiflota, eru enn bert um miðal aldur. Minnst til tær kvinnur, sum enn minnst, tá tað var livshættisligt at eiga børn i Føroyum, eru illa nokk vorðnar ommur enn. Tá vit hugsa um alt hetta, noyðast vit at víðganga, at broytingarnar hava verið ógligar — tær flestu til tað góða, men vandi er i hvørjari vælferð. Allur hesin framburður hevur kostað dyrt. Bilurin er ein dyrgjöldin hentleiki, bæði so og so. Tann friður og tað samljóð, sum eyðkendi tey gomlu, eg minnst higani úr bygðini, er burtur — vit koma ikki saman á sama náttúrliga hátt sum fyrr — álvarsamir vandar hótta okkara umhvørvi og livsgrundarlag uttaneftir.

Men alt hetta fara vit at lata liggja nú. Heldur fara vit at fegnast um at bygðin ikki hevur fingið somu lagnu, sum so mangar aðrar — takka verið tí áráði og dirvi, sum tykkara sjófólk hevur vist til henda dag.

Eisini oyggj er i broyting eftir at hava staðið i skugga i nøkur ár, tykist hon av vara at vera komin úr áttur i ljósið — eisini havi ta fegnast vit um og skugg bert enda við at ynskja, at alt gott má fylgja tykkum, sum hava vakt at verða her og smíða tykkum eydnuna, her, i tykkara forfedrar hava livað i öldir.